

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук,
професора Біди Олени Анатоліївни

на дисертаційне дослідження – Зінченко Ліни Володимирівни з теми
«Формування професійної відповідальності майбутніх фахівців фізичної
культури і спорту у закладах вищої освіти»
на здобуття наукового ступеня PhD доктора філософії
за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки

Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки. Забезпечити майбутнє особистості, у тому числі і за рахунок ціннісного ставлення до природи і оволодіння основ здорового способу життя стосовно вимог до професійної відповідальності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти – одне з найважливіших завдань педагогічної науки. Для задоволення сучасних вимог до спеціаліста необхідний новий підхід до проблем виховання особистості нової формації, здорового, мобільного, конкурентоспроможного, морально зрілого, професійно-культурного, готового до активної життєдіяльності в умовах сучасних соціокультурних реалій, які складаються ще в процесі навчання. Проблема формування професійної відповідальності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту здатних виконувати професійні обов'язки, нести відповідальність перед собою та суспільством за свої професійні дії або бездіяльність, є завданням закладів вищої освіти. Дана проблема набуває більшої актуальності у зв'язку з COVID-19 та вимагає від фахівців закладів освіти високої професійної культури, сформованих світоглядних переконань та готовності до оволодіння новими технологіями у фаховій сфері.

Дисертаційне дослідження «Формування професійної відповідальності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти» присвячено важливій та актуальній темі, яка на сьогодні недостатньо досліджена і потребує удосконалення теорії і практики підготовки майбутніх учителів фізичної культури і спорту.

Актуальність теми підтверджується також і тим, що дисертаційне дослідження є складовою комплексного наукового дослідження кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами імені академіка Івана Зязюна Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» із ФОП Зінченко Ігор Юрійович – «Формування професійної відповідальності фахівців приватної організації» (ДР №0120U104897).

Тема затверджена вченою радою факультету соціально-гуманітарних технологій НТУ «ХП» (протокол № 3 від 21 листопада 2017 р.) та узгоджена рішенням бюро Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології України (протокол № 1 від 30 січня 2018 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Представлені в роботі наукові положення та висновки, викладені авторкою, свідчать про цілісність проведеного дослідження, наукову обґрунтованість і достовірність результатів, а також мають теоретичне і практичне значення для підготовки майбутніх фахівців.

Дисертантка на високому науковому рівні обґрунтувала вибір теми, визначила мету, завдання, методи дослідження. План роботи логічний і послідовний. Структура дисертації чітка, усі її частини спрямовані на досягнення поставленої мети. Представлений науковий апарат дослідження сприяв розробці алгоритму розв'язання досліджуваної проблеми, на вирішення якої авторкою спрямовано завдання дослідження. Кваліфікаційним є застосування комплексу взаємодоповнюючих методів наукового пошуку. З огляду на тему дослідження дисертантка чітко сформулювала адекватні завданням методи (теоретичні, емпіричні, статистичні) наукового пошуку.

Наукові положення, рекомендації та висновки, які містяться у дисертаційному дослідженні, пояснюються і обґрунтовуються з посиланням на широку джерельну базу, що включає законодавчі документи, наукову і методичну літературу. Аналіз законодавчих актів показав домінування державного підходу до розуміння значущості професійної відповідальності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти. На перший план виходить активна, самостійна особистість з її інтересами, потребами в самореалізації, кар'єрному зростанні, життєвими планами.

Гіпотеза і завдання дослідження є чітко узгодженими.

Аналіз дослідження свідчить, що дисертантка ретельно опрацювала наукову літературу, чітко сформулювала основні положення та висновки проведеного дослідження, отримала результати, які мають теоретичне і практичне значення, зробивши вагомий внесок у педагогічну науку. Свідченням обґрунтованості наукових положень є достатньо репрезентативна теоретична база, яку становлять узагальнені результати вивчення 285 найменувань на 29 сторінках.

Зміст анотацій, поданих українською та англійською мовами відображає зміст дисертації та висвітлює суттєві її аспекти та основні положення.

Матеріали дисертації пройшли необхідну апробацію, обговорювалися на наукових конференціях різного рівня.

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації. Важливість дисертаційного дослідження полягає в запропонованих рішеннях окресленої проблеми – формування професійної відповідальності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти. Безпосередньо вперше обґрунтовано педагогічні умови формування професійної відповідальності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти, як-то: підвищення мотивації майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до формування професійної відповідальності; удосконалення змісту навчальних дисциплін, що забезпечує поглиблене засвоєння майбутніми фахівцями фізичної культури і спорту теорії та практики проблем професійної відповідальності; застосування професійно-орієнтованого підходу у освітньому процесі, спрямованого на розвиток здатності студентів до практичної реалізації принципів професійної відповідальності; уточнено сутність поняття «професійна відповідальність фахівця з фізичної культури і спорту» – це особистісна властивість, яка передбачає усвідомлення значущості якісного виконання обов'язків та сумлінне додержання гуманістичних й професійних цінностей у майбутній трудовій діяльності, що включає забезпечення умов для особистісного й фізичного розвитку, покращення здоров'я, дотримання безпеки навчальної діяльності своїх вихованців, окрім того визначені його структурні компоненти (мотиваційний, когнітивний, психологічний, поведінковий); подальшого розвитку набули критерії (мотиваційно-ціннісний, інтегративно-когнітивний, емоційно-вольовий, поведінково-рефлексивний) та показники (високого, середнього та низького) рівнів сформованості професійної відповідальності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту, що дозволило встановити рівень професійної відповідальності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту.

Значення для науки і практики одержаних автором результатів. Значенням для практики є впровадження в освітній процес закладів вищої освіти розроблене й апробоване дидактико-методичне забезпечення реалізації педагогічних умов формування професійної відповідальності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти, що знайшло відображення в опублікованих статтях, навчально-методичних матеріалах та навчальному посібнику, спрямованих на удосконалення викладання дисциплін фахової підготовки («Вступ до спеціальності», «Теорія і методика фізичного виховання», «Організація і менеджмент фізичної культури», «Основи управління фізичною культурою і спортом») а саме:

навчально-методичний посібник «Відповідальність у сфері фізичної культури і спорту» та навчальний посібник «Професійна відповідальність у спортивній педагогіці» можуть бути використані здобувачами освіти і викладачами як навчально-методичне забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту.

Основні результати педагогічного дослідження *впроваджено* в освітній процес підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту впродовж (2016 – 2020р.р.) Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Довідка № 01/10-668 від 27.10.2020р.), Харківської державної академії фізичної культури (Акт впровадження № 740/01-19 від 22.10.2020р.), Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (Акт про впровадження результатів дослідження від 02.11.2020р.).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Представлені в дисертації теоретичні та практичні напрацювання можуть бути використані дослідниками, які опікуються проблемами формування відповідальності у теорії і практиці професійної освіти; викладачами, які здійснюють підготовку майбутніх фахівців фізичної культури і спорту, у процесі розробки навчальних програм, створення навчальних посібників, підготовки семінарів, майстер-класів; здобувачами освіти в процесі виконання індивідуальних навчально-дослідницьких завдань, курсових, магістерських робіт. Матеріали дослідження доцільно використовувати в процесі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

Оцінка структури та змісту дисертації. Текст дисертаційного дослідження зв'язний, цілісний, завершений, чітко структурований. Кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний з попереднім і доповнює його, що сприяло розкриттю теми дослідження, виконанню поставлених завдань, які є досить конкретні та відповідають поставленій меті дослідження. Дисертація складається з анотацій двома мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку джерел інформації та чотирьох додатків. Повний обсяг дисертації становить 206 сторінок друкованого тексту, серед них: 2 рисунка на окремих сторінках, 18 рисунків за текстом, 1 таблиця на окремій сторінці, 26 таблиць за текстом, список джерел інформації зі 285 найменувань на 29 сторінках, 4 додатки на 17 сторінках.

У *вступі* розкрито актуальність проблеми, що досліджується. Її методологічна і теоретична основа одержали належне обґрунтування, аргументацію і конкретизацію. Чітко сформульовані мета, об'єкт, предмет, методи дослідження, завдання дослідження, які є досить конкретними та відповідають поставленій меті, викладено наукову новизну й практичне

значення одержаних результатів; подано відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження; представлено інформацію про публікації за темою дисертації, її структуру й обсяг.

Дисертаційне дослідження Зінченко Ліни Володимирівни характеризується системним підходом до предмета дослідження. Обрана автором структура дисертаційного дослідження сприяла досягненню визначеної автором мети, що полягає в «розробленні, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов формування професійної відповідальності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти», та розв'язанню поставлених наукових завдань. Об'єкт та предмет дослідження сформульовані чітко й логічно. Висновки дослідження відповідають поставленим завданням.

У першому розділі проведено аналіз науково-педагогічної літератури, здійснено аналітичний огляд основ формування професійної відповідальності. Розглянуто модель майбутнього фахівця у сфері фізичного виховання. Проаналізовано основні джерела та види відповідальності людини, а також розкрито ієрархічний характер відповідальності. Уточнено сутність та структурні компоненти (мотиваційний, когнітивний, психологічний, поведінковий) професійної відповідальності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту.

У другому розділі дисертаційної роботи представлено модель реалізації педагогічних умов формування професійної відповідальності, обґрунтовано педагогічні умови формування професійної відповідальності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту, зокрема: підвищення мотивації майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до формування професійної відповідальності; удосконалення змісту навчальних дисциплін, що забезпечує поглиблене засвоєння майбутніми фахівцями фізичної культури і спорту теорії та практики проблем професійної відповідальності; застосування професійно-орієнтованого підходу у освітньому процесі, спрямованого на розвиток здатності студентів до практичної реалізації принципів професійної відповідальності, а також критерії (мотиваційно-ціннісний, інтегративно-когнітивний, емоційно-вольовий, поведінково-рефлексивний) та показники (високого, середнього та низького) рівнів сформованості професійної відповідальності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту.

У третьому розділі представлено описано організацію педагогічного експерименту. Виконано практичну реалізацію за допомогою запропонованих форм і методів дослідження. Експериментально доведено ефективність педагогічних умов формування професійної відповідальності

майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти. Оцінювання рівня сформованості професійної відповідальності у майбутніх фахівців фізичної культури і спорту проведено перед та після педагогічного експерименту і реалізовувалось за допомогою критеріїв та показників, які були визначені залежно до структури професійної відповідальності: мотиваційно-ціннісний (показниками є усвідомлення важливості розвитку відповідальності, мотивація розвитку професійної відповідальності); інтегративно-когнітивний (показником є сформованість знань теорії професійної відповідальності); емоційно-вольовий (показниками є чесність, порядність, сумлінність, стриманість, впевненість, цілеспрямованість, рішучість, сила волі, стресостійкість); поведінково-рефлексивний (показниками є аналітичні уміння, здатність до реалізації принципів професійної відповідальності, комунікативні уміння, організаційні уміння, здатність до рефлексії).

Дослідно-експериментальна робота проводилася у 2016-2020 роках на базі Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, Харківської державної академії фізичної культури. У педагогічному дослідженні брали участь 320 студентів спеціальності 017 «Фізична культура і спорт», 35 експерти (20 викладачів професійного спрямування і 15 тренерів з видів спорту) вищезазначених закладів вищої освіти.

Загальні висновки структуровані, повністю відповідають сформульованим завданням та змісту самої роботи та впливають з її основних положень, чим доводиться, що мета роботи досягнута і всі поставлені завдання виконано.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Поряд із позитивною оцінкою дисертаційного дослідження, варто вказати на низку дискусійних положень і зауважень до роботи, а також висловити окремі побажання:

1. У першому розділі дисертації подано значну кількість поглядів різних учених щодо визначення поняття «професійна відповідальність». Дисертантка ґрунтовно описує точки зору інших дослідників. Метою цього розділу є, на нашу думку, не стільки опис, скільки порівняння різних точок зору та певна полеміка. Але цього в аналітичному розділі недостатньо. Це додало б певним положенням роботи яскравості й доказовості.

2. Позитивно оцінюємо визначення методологічних підходів дослідження, втім вважаємо, що з позиції системного підходу (с. 71)

проблема формування професійної відповідальності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у ЗВО висвітлена недостатньо повно.

3. У розділі 1 підрозділ 1.1. дисертаційного дослідження наводиться аналіз праць зарубіжних дослідників, присвячених здебільшого, загальним проблемам професійної підготовки фахівців у ЗВО. Проте у дисертації детально не проаналізований зарубіжний досвід формування професійної відповідальності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у педагогічній науці і практиці від чого дослідження тільки виграло б.

4. Не завадило б дещо більш повніше викласти результати виконаного дослідження, зважаючи на те, що результати дослідження дисертантки впроваджено у 3-х ЗВО у професійній підготовці фахівців фізичної культури і спорту, в описі експерименту вони не отримали належного висвітлення.

5. Дисертанткою вдало визначено критерії та показники сформованості професійної відповідальності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у ЗВО, але зроблений вибір варто обґрунтувати.

6. Було б доцільним, на наш погляд, ураховуючи позитивні результати перевірки обґрунтованих педагогічних умов формування професійної відповідальності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у ЗВО визначити вплив цих умов на підвищення якості професійної підготовки тобто дослідити кореляційну залежність між рівнями сформованості професійної відповідальності та їхніх професійних знань й умінь.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях. Суттєвими є наукові доробки Зінченко Ліни Володимирівни. Основні наукові і практичні результати досліджень опубліковані у 22 роботах, серед яких: 6 статей у наукових фахових виданнях України (6 – у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз), 1 – стаття у журналі іншої держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу, 1 – навчальний посібник рекомендований вченою радою НТУ «ХП», 1 – навчально-методичний посібник, 12 – у матеріалів конференцій.

Зміст, обсяг та кількість друкованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії і надають авторці право публічного захисту дисертаційного дослідження.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів».

На основі вивчення поданої роботи можна дійти висновку, що дисертаційна робота «Формування професійної відповідальності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомe теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. (зарєєстрованого в міністерстві юстиції України від 03 лютого 2017 р. за № 155/30023) та пп. 9–18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167), а її автор – Зінченко Ліна Володимирівна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 – освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор
завідувач кафедри педагогіки та психології
Закарпатського угорського інституту
ім. Ференца Ракоці II

 О. А. Біда

Підпис О.А. Біди завіряю.

Зав. відділом кадрів
Закарпатського угорського інституту
ім. Ференца Ракоці II

 Г. Рейплік

15. 04 2021р.

16. 04 2021р.
Від
Вчений секретар